

کتاب ماه

ماهنامه تخصصی اطلاع‌رسانی و نقد و بررسی کتاب

صاحب امتیاز: خانه کتاب
سردبیر: دکتر محمد خزائی
معاون سردبیر: بهمن نوروززاده چگینی
بخش فهرست و خلاصه کتاب: مدیریت اطلاع رسانی و خدمات رایانه‌ای
طراح گرافیک: یوریک کریم‌مسیحی

کتاب ماه هنر ماهنامه‌ای است که با هدف اطلاع‌رسانی در زمینه‌ی کتاب و مسائل نشر و کمک به ارتباط خلاق بین پدیدآورندگان، ناشران، کتابداران و سایر فعالان عرصه‌ی نشر و فرهنگ کشور از سوی خانه کتاب انتشار می‌یابد.
هر ماه فهرست کامل انتشارات ماه پیشین که با مجوز وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی انتشار یافته و در نظام اطلاع‌رسانی خانه کتاب وارد شده است بر اساس نظام رده‌بندی دهدهی دیویی ارائه می‌شود. شناسه‌ی کتاب‌ها تا حد امکان - حداقل کتاب‌های چاپ اول - با خلاصه‌ای از کتاب همراه است.
مسئولیت نقد و ارزیابی کتاب بر عهده‌ی نویسندگان است و به هیچ وجه به‌منزله‌ی نظر رسمی خانه کتاب نیست.

تلفن بخش اشتراک و توزیع: ۶۶۴۶۵۳۲۵
ناظر چاپ: رحمان کیانی
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات
نسنائی: تهران، خیابان انقلاب، بین صبا و فلسطین جنوبی، شماره ۱۱۷۸
صندوق پستی: ۳۱۳-۱۳۱۴۵
تلفن: ۶۶۹۶۲۱۰

E-mail: mah-honar@ketab.org.ir

تصویرسازی مذهبی

چکیده:

گرایش انسان به تصویر بر اساس نیاز درونی او به درک ماهیت تصویر است. بر این مبنا هنر تصویرسازی به انسان کمک می‌کند تا با نمایش دادن معانی و کیفیات باطنی به صورت تجسمی، پلی میان عالم محسوس و نامحسوس و به عبارتی بیان محسوس یک امر نامحسوس باشد. بنابراین برای درک تصویرسازی مذهبی باید به سراغ عالم خیال انگیز هنرمند مذهبی رفت. این عالم خیالی همان صورت‌های مثالی است که در آن توازن، تناسب، تعادل، تقارن و... جلوه‌های وحدت مثالی آثار او می‌باشند. بر همین اساس هدف تصویرگر مذهبی تمثیل بخشیدن به حقایق قدسی و ملکوتی است که در آن عالم روحانی‌ای به نمایش درمی‌آید که همه‌ی اجزاء آن در نهایت حسن و زیبایی‌اند.

واژگان کلیدی: تصویر، خیال، عالم خیال، تصویرسازی مذهبی، داستان

مقدمه:

یکی از مسائل اصلی تعریف تصویرسازی است، که بر اساس آن بتوان تصویرسازی مذهبی را تعریف کرد. بدون تردید، تعریفی مشخص از مذهب و نوع رابطه‌ی آن با هنر و به‌خصوص تصویر و تصویرگری خود مقدمه‌ای است، برای درک بهتر تصویرسازی مذهبی و مشخصه‌های آن.

تصویرساز در عالمی خاص سیر می‌کند که در اصطلاح به آن «عالم خیال» می‌گویند. عالمی مشترک میان همه‌ی انسان‌ها، که در حوزه‌ی تفکر دینی، جزء حواس باطنی انسان محسوب می‌شود. اساساً در نظر عرفا، انسان دارای پنج حس ظاهری و پنج حس باطنی است. آدمی اگر چه در این عالم ناسوتی سیر می‌کند و به کمک حواس ظاهری خویش گره از مشکلات خاص زندگی برمی‌دارد، اما رجوع حقیقی او به حق در پرداختن به حواس باطنی است که به قول مولانا مانند زرخ بازش‌اند.

او می‌گوید:

• عضو هیات علمی دانشکده هنر، دانشگاه شاهد

پنج حس هست جز این پنج حس

وان چو ز سرخ و این حس‌ها چو مس
 با این پنج حس باطنی، انسان می‌تواند به حقیقت وجود خویش دست یابد. به همین دلیل دارای مراتبی هستند که از پایین‌ترین حس باطنی تا بالاترین آن‌ها، نشان‌دهنده‌ی مراتب وجودی انسان در این عالم‌اند.

پایین‌ترین حس باطنی احساس مشترکی است که انسان‌ها نسبت به هم و محیط اطرافشان دارند. این که انسان یک روز خوشحال است و روز دیگر غمگین، بر اساس همین حس مشترک باطنی است. دومین حس، حس خیال است. سومی «وهم» است و چهارم «عقل» و سرانجام بالاترین حس باطنی «شهود» است که بیشتر مختص انبیاء و اولیاء الهی است. این همان حس است که به عینه با دید حق جوی آدمی سر و کار دارد. این که از حضرت امیر المومنین علی (ع) می‌پرسند آیا تا کنون خدا را دیدهای و می‌گوئید بده دیدهام، من خدا را قبل و همراه و بعد از هر موجودی دیدهام، (پنج ابلاغه) این همان دید و همان مقام شهودی است.

«دل»، مرکز وجود انسان است و در تعبیری که عرفا برای آن قائل شده‌اند، آن را به «آینه» تشبیه کرده‌اند. «آینه» خصیصه‌ای دارد که همه چیز را در خویش منعکس می‌کند و در حقیقت، این همه چیز، همان «حق» است که به واسطه‌ی آینه گردانی دیده می‌شود. همه‌ی موجودات عالم هم در همین مقام قرار دارند و انسان و به‌خصوص هنرمند، اگر آینه‌ی دلش پاک باشد می‌تواند در مقام آینه گردانی حق برآید. به همین دلیل است که در تفکر دینی و مذهبی، «هنرمند» واسطه‌ی ظهور حق در این عالم معرفی می‌شود (اونی، ۱۳۷۴). بنابراین، تصاویری که در آینه‌ی دل او می‌افتد، تصاویری پاک و ملکوتی است که در آینه خیال او منعکس می‌شود. آینه در تعریف خیال، برعکس آن نیز ممکن است و این در صورتی است که انسان مرکب گناه شود. در این حالت، آینه‌ی دل او را رنگارنگ می‌گرد و انسان از حقیقت خویش غافل می‌شود. حافظا قرآن،